

БІБЛЕЙСКАЕ СЛОВА Ў ІДЭЙНА-МАСТАЦКІМ КАНТЭКСЦЕ ПРЫТЧЫ А. БАРОЎСКАГА “ІХ”

Твор А. Бароўскага пад лічбавай назвай “ІХ”, у жанравых адносінах вызначаны самім аўтарам як *прытча*, з’яўляецца ў яго мастацкай дзейнасці спробай у малааб’ёмнай іншасказальнай форме выказаць сваю пазіцыю адносна некаторых антыдухоўных і найбольш небяспечных, на думку пісьменніка, з’яў ў існаванні сучаснай урбаністычнай цывілізацыі. З многімі іншымі творамі А. Бароўскага прытчу аб’ядноўвае магістральная ў яго творчасці тэма Радзімы, гістарычнага і будучага лёсу роднага краю, а таксама адлюстраванне аўтарскіх поглядаў на тыповыя маральна-псіхалагічныя анамаліі і праяўленні духоўнай дэградацыі сучаснага чалавека, абумоўленыя масавым культам залатога цяльца і матэрыяльнага камфорту, модных забаў і цялесных асалод.

Пісьменнік звяртаецца да старажытнага прытчавага жанру, каб перадаць сваё ўспрыманне прадстаўнікоў сучаснага грамадства спажывання як “Садомавых і Гаморавых нашчадкаў” [1, с. 687], паколькі яны пайшлі “не ў той бок, куды паказваў Бог, а зусім у адваротным – у пекла граху і ўседазволенасці, блуду і пыхі, спакусы і жорсткасці, бяздумнасці і бязладнасці... Так, Садом і Гамора” [1, с. 688]. Ужыванне біблейскага вобразнага выразу ў якасці рэмінісцэнцыі аўтарам, а таксама неаднаразовае цытаванне ім Святога Пісання садзейнічаюць узмацненню дыдактычнага плана ідэйна-сэнсавага гучання зместу прытчы. Радкі з Адкрыцця Святога апостала Яна Багаслова, напрыклад, уключаны А. Бароўскім у мастацкую тканіну твора, каб падкрэсліць іх прарочы сэнс адносна катастрафічнага стану сучаснай тэхнагеннай цывілізацыі: « “...Трэці анёл затрубіў, і ўпала зь неба вялікая зорка, палаючы, нібы светач, і ўпала на траціну рэк і крыніцы водаў. Імя гэтай зоркі палын; і траціна ўсіх водаў зрабілася палыном, і многія людзі памерлі ад водаў, бо яны прагорклі...”» [1, с. 691]. На жаль, як заўважае аўтар прытчы “ІХ”, гэтыя радкі “не ўсе чыталі, а калі б і чыталі, то не надалі б асаблівага значэння прарочым словам, не расшыфравалі б іх сапраўдны сэнс” [1, с. 691].

Арыентацыя А. Бароўскага на біблейскія духоўныя каштоўнасці наогул адносіцца да самых адметных рыс яго светапогляду і з’яўляецца вынікам шматгадовай паглыбленай канцэнтрацыі пісьменніка на спасціжэнні сакральнага зместу Кнігі кніг, у якой, паводле слухнага меркавання Францыска Скарыны, “пачатак і канец усёй існуючай мудрасці, бо толькі праз яе можна спасцігнуць Бога ўсётрымальніка” [3, с. 26].

Аснову ідэйна-мастацкай канцэпцыі прытчы “ІХ” А. Бароўскага складае такая найважнейшая біблейская духоўна-рэлігійная катэгорыя, як пакаянне. Безыменны галоўны персанаж, носьбіт рыс хрысціянскага падзвіжніка, прапаведніка-прарока і святога юродзівага, супрацьпастаўляецца грэшнаму люду “бязбожнай краіны” [1, с. 691], абьякаваму да ўсяго, што не ўваходзіць у сферу яго штодзённых інтарэсаў і клопатаў.

Божы выбраннік самаахвярна выконвае сваю цяжкую місію, складнікамі якой з’яўляюцца заклікі грэшнікаў да пакаяння і “агульнай малітвы” [1, с. 691] на роднай мове: “А ў Бібліі гаворыцца, што да Бога ў сваіх малітвах трэба звяртацца толькі на роднай мове, а не на чужынскай, – толькі тады малітва будзе мець Боскую сілу. Лічба дзевяць азначае тое, што ў дзевяць дзяржаваў я паслаў сваіх

апосталаў – і яны прапаведавалі, угаварылі народы, каб не будавалі больш на сваіх землях атамныя пачвары...” [1, с. 686].

Праз некаторыя эпізоды, дэталі і альянзі А. Бароўскі падкрэслівае сувязь вобраза дзіўнага “незнаёмца”, які “маліўся не толькі за мясцовых людзей, а і за ўсё чалавецтва” [1, с. 690], з Богачалавекам, з Сынам Божым – Ісусам Хрыстом. Так, пра аднаго з персанажаў твора – біблейскую Марыю Магдалену – аўтар прытчы піша: “І яна паверыла ў тое, што на плошчы сапраўды стаяў Гасподзь, Які ўсе гады і стагоддзі звяртаецца да чалавецтва з адной усяго просьбай – людзі, адумайцеся, людзі, пакайцеся ў сваіх грахах...” [1, с. 690]. Незнаёмец у “адным і тым жа адзенні – накінуты на плечы некалі чырвонага колеру хітон, выгаралы за доўгія гады і стагоддзі” [1, с. 689] – нясе груз адрынутасці ў свеце грэшных і не жадаючых пакаяцца людзей. І нават “святары розных канфесій” [1, с. 685], праходзячы праз плошчу і “думкава наклаўшы крыж на сябе, прапаптаўшы “уратуй, Гасподзь!”, спяшаліся да сваіх штодзённых клопатаў у храме...” [1, с. 685].

Перш за ўсё А. Бароўскі выяўляе хрысціянскую сутнасць пакаяння. Аднак на аўтарскую свядомасць істотны ўплыў аказала таксама і прапаведніцка- прароцкая традыцыя, звязаная з Кнігамі Святога Пісання Старога Запавету. У гісторыі Старога Запавету прапаведнікі Богага слова выступаюць і як прарокі. Паводле вызначэння біблеіста М. Грынберга, прарокі – “посредники между человеком и Богом; они выполняют роль и советчиков, и Божественных посланников” [2, с. 430]. Прарок-прапаведнік – носьбіт у максімальнай ступені актыўнага і моцнага духоўнага, боскага пачатку, скіраванага на абуджэнне ў людзях сумлення, імкнення да жыцця ў адпаведнасці з Гасподнімі заветамі. Некаторымі рысамі біблейскага прарока-прапаведніка А. Бароўскі надзяляе цэнтральнага героя прытчы. Заклік да пакаяння, які неаднаразова гучыць ў тэксце твора, суадносіцца з галоўнай аўтарскай думкай – непрымання будаўніцтва “атамнага Монстра” [1, с. 692], з адчуваннем сучасным беларускім майстрам слова трылогіі за лёс роднага краю, будучыню ўсяго зямнога свету.

Акцэнтаванне пісьменнікам біблейскай катэгорыі пакаяння перададзена ім праз эпіграфічныя радкі да тэксту прытчы, якія з’яўляюцца выняткамі з Евангелля паводле Мацвея. Адзін з іх суадносіцца з папярэднікам Ісуса Хрыста – Янам Хрысціцелем, прапаведнікам у пустыні Юдэйскай: «“Пакайцеся, бо наблізілася Валадарства Нябеснае”» [1, с. 685]. Да незнаёмага прапаведніка, у якім Марыя Магдалена апазнала Ісуса Хрыста, усе ставяцца з пагардай, паколькі горад, абраны падзвіжнікам для свайго служэння, быў “глухі і невідучы, чэрствы і няўдзячны, абьякавы і патануў у грахах” [1, с. 687]. Горад у аўтарскай канцэпцыі ўвасабляе свет пад уладай “служкаў Сатаны” [1, с. 689], бездухоўны стан абязбожанага люду.

А. Бароўскі абапіраецца на стылявыя прынцыпы традыцыйнай прытчы, адным з якіх з’яўляецца, як сцвярджаюць даследчыкі, абстрагаванне [4]. Найбольш відавочна яго сутнасць раскрываецца на такім узроўні структуры твора, як хранатоп. Вызначаючы спецыфіку прытчавага хранатопа, Л. Я. Туміна, напрыклад, слухна заўважае: “... в притчах мы встречаемся с особым, условным миром (на что указывает предельная обобщенность в изображении места и времени действия), но этот мир не отгорожен полностью от мира реального, что подтверждает реалистичность и точность некоторых деталей в художественной ткани произведения, будь то упоминание об особых денежных единицах – таланте или драхме (евангельская притча о талантах или притча о потерянной драхме),

будь то указание на сословную или должностную принадлежность действующего лица (фарисей, мытарь, советник, заимодавец и т. д.) или даже на область, из которой происходит герой притчи (притча о милосердном самарянине)” [4, с. 50].

У прытчы А. Бароўскага плошча горада, дзе адбываюцца падзеі, нягледзячы на асобныя канкрэтныя дэталі (напрыклад, знаходжанне на ёй “ідала, які выдаўжыўшы руку, паказваў ... шлях у ... светлае заўтра” [1, с. 685]), не мае ўстойлівага замацавання ў якім-небудзь адным гістарычным часе і ў пэўнай прасторы: “Адно хіба невядома – то плошча была горада, усёй краіны, ці ўсёй планеты... Ніхто пра тое не ведаў” [1, с. 687]. Атрыбуты плошчы ў тэксце твора вельмі розныя: “Плошча мела сваю назву. Называлася Пляцам Веры і Пакаяння.

Плошча бурліла, жыла сваім жыццём, не зважаючы ні на што, нават і не асцерагаючыся і не баючыся нічога і нікога... Як і жыла ў пазамінулым, мінулым стагоддзях – і напачатку гэтага” [1, с. 689]. “А пасярод Плошчы Пакаяння і Веры стаіць і па сёння Вышні, засцерагае, просіць тых, хто заблудзіўся, хто ідзе не да святла, а да цемры:

– Людзі, пакайцеся!..” [1, с. 692].

Такім чынам, арыентацыя аўтара прытчы “IX” на стылявы прынцып абстрагавання дала яму магчымасць стварыць асабістую мастацкую мадэль “бязбожнай краіны” [1, с. 691] як складанай часткі бездухоўнай цывілізацыі “Садамовых і Гаморавых нашчадкаў” [1, с. 687]. Пісьменнік імкнуўся да выяўлення і акцэнтавання глыбінных духоўных сэнсаў біблейскага слова ў ідэйна-мастацкім кантэксце свайго твора.

Спіс літаратуры

1. Бароўскі, А. М. IX (*Прытча*) / Анатоль Бароўскі // Аповесці. Апавяданні. Нарысы. – Гомель: ОАО «Полеспечать», 2012. – С. 685–692.
2. Гринберг, М. Религия: стабільность и брожение / Моше Гринберг; пер. с англ. Т. И. Подольской // Библийские исследования: сб. ст. / сост. профессор Барух Шварц. – М.: Академическая серия, 1997. – Вып. 1. – С. 396–484.
3. Скарына, Ф. Прадмова да ўсёй «Бібліі» / Францыск Скарына // Выбраныя творы; уклад., прадм., пер. на бел. мову І. В. Саверчанкі. – Мінск: Беларус. навука, 2008. – С. 26–32.
4. Тумина, Л. Е. Притча как школа красноречия: учебное пособие / Л. Е. Тумина. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 368 с.